

Міністерство освіти і науки України
Північно-Східний науковий центр НАН України та МОН України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Тези

**72-ої наукової конференції професорів,
викладачів, наукових працівників,
аспірантів та студентів університету,
присвяченої 90-річчю
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»**

Том 1

21 квітня – 15 травня 2020 р.

Полтава 2020

КЛАСИФІКАЦІЯ АРХІТЕКТУРНИХ ДЕТАЛЕЙ БУДІВЕЛЬ ПОЛТАВИ КІНЦЯ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ

Стильові ознаки будівель Полтави кінця ХІХ – початку ХХ століть виявлені переважно в композиційному вирішенні та декоративному оздобленні головних фасадів. У більшості випадків, система архітектурних деталей є важливим формотворчим чинником та визначальною ознакою стильового напрямку об'єктів дослідження. Для виявлення особливостей декоративного оздоблення фасадів різних стильових напрямів періоду дослідження та визначення прийомів його застосування необхідна чітка класифікація архітектурних елементів будівель.

Дослідження архітектурних деталей архітектури Полтави кінця ХІХ – початку ХХ століть проводиться з використанням системи ієрархічних рівнів елементів фасаду, розробленої Є. Вознюк на основі теорії архітектурних форм, яка застосована в працях О. Красовського, І. Михайловського [1], Ж. Нефоржа, Н. Султанова, Л. Штрума та ін. Запропонована система класифікації архітектурних деталей дає можливість розглянути не лише окремі архітектурні деталі, а й систему елементів в цілому [2]. Декоративні елементи розглядаються в такому порядку:

- *горизонтальні членування* (цоколь, карниз, міжповерхові тяги та підвіконні тяги, другорядні пояси);
- *вертикальні членування* (виступи, розкріповки, колони, пілястри, лопатки, стовпи, контрфорси тощо);
- *елементи площини стіни* (русти, ніші, об'ємний та площинний декор тощо);
- *верхні завершення фасадів* (парапети, фронтони, щипці, купола, башенки та ін.);
- *прорізи фасадів* (вікна, двері, портали) та їх *обрамлення* (наличники, сандрики тощо), балкони та еркери.

Розвиток того чи іншого рівня розташування архітектурних деталей залежить від стильових особливостей будівель, тому доцільним є класифікація декоративних елементів кожного стильового напрямку окремо з подальшим їх порівнянням. Така класифікація дає можливість виявити характерні архітектурні форми, притаманні стильовим напрямкам кінця ХІХ – початку ХХ століття, їх особливості та прийоми застосування.

Горизонтальні членування переважають в класицистичному напрямі, вертикальні – в неоромантичному та раціоналістичному. Для декоративного модерну характерним є розташування декору на рівні

площини стіни та завершення.

Декоративне оздоблення об'єктів ретроспективних напрямів (неокласицистичного та неоромантичного) ґрунтується на історизмі. Основними прийомами якого є стилізаторство (використання форм історичних стилів з певними змінами, що виключає пряме їх копіювання), еkleктика (поєднання в одному об'єкті форм декількох архітектурних стилів), ретроспективізм (пряме копіювання форм минулих історичних стилів). Для декоративного модерну характерним є принцип «новаторства», виявлений у застосуванні форм декоративного оздоблення, які не мають історичних прототипів. Для цього напряму декоративне оздоблення є *індивідуальним* для кожного об'єкту та ґрунтується на використанні складних криволінійних форм. Застосовуються прийоми стилізації рослинних форм, синтезу мистецтв (в архітектурі Полтави досліджуваного періоду виявлений в українському модерні). Для раціоналістичного модерну характерним є прийом тектонічного виявлення конструкції та використання декоративних якостей будівельних матеріалів.

Форми декоративного та раціоналістичного модерну були запозичені з архітектурних об'єктів Росії та Європи відповідних стильових напрямів, що пояснюється вторинністю модерну на території України [3]. Для українського модерну характерним є застосування форм народної архітектури та площинного декору у вигляді розпису та майоліки [4].

Література:

1. Михайловский И.Б. Теория классических архитектурных форм / И. Б. Михайловский. – Репринтное издание. – М.: «Архитектура – С», 2006 – 288 с.
2. Возняк Е. Р. Методика исследования детализации фасадов исторических зданий на основе теории архитектурных форм // Современные наукоемкие технологии. – 2017. – № 1. – С. 22 – 26. <http://top-technologies.ru/ru/article/view?id=36550> (дата звернення: 18.03.2020).
3. Івашко Ю.В. Основи стилютворення модерну в архітектурі України (кінець ХІХ – початок ХХ століття): дис. на здобуття наукового ступеня доктора архітектури: 18.00.01 / Івашко Юлія Вадимівна; Київський державний ун-т будівництва та архітектури. – К., 2013 – 370 с.
4. Чепелик В.В. Український архітектурний модерн / [упор. З.В.Мойсеєнко-Чепелик]. – К. : КНУБА, 2000 – 378 с.